

Türkiye’de Deri Hastalıklarında Fitoterapi: Geleneksel Kullanılan Bitkilerin Bilinen Etki ve Yan Etkileri

Phytotherapy in Skin Diseases: The Known Effect and Side Effect of Traditionally Used Plants in Turkey

Dr. Gülşen TÜKENMEZ DEMİRCİ,^a
Dr. Eda MERTOĞLU,^a
Dr. İlnur KIVANÇ ALTUNAY^a

^aDermatoloji Kliniği,
Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
İstanbul

Geliş Tarihi/Received: 05.05.2011
Kabul Tarihi/Accepted: 15.11.2011

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dr. Gülşen TÜKENMEZ DEMİRCİ
Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Dermatoloji Kliniği, İstanbul,
TÜRKİYE/TURKEY
gulsentukenmez@yahoo.com

ÖZET Amaç: Fitoterapi, bitkileri kullanarak hastalıkları tedavi etmek anlamına gelmektedir. Deri hastalıklarının tedavisinde fitoterapinin kullanımı insanlık tarihi kadar eskidir ve günümüzde sık başvurulan bir alternatif tedavi olma özelliğini korumaktadır. Bu araştırmada, Türk toplumunda, deri hastalıklarının tedavisinde kullanılan geleneksel bitkisel tedaviler ve bu tedavilerin literatürde yer alan etki ve yan etkileri değerlendirilmiştir. **Gereç ve Yöntemler:** Ülkemizde, geleneksel kullanılan bitkiler çeşitli yazılı kaynaklar ve internet arama motorları kullanılarak tespit edildi. Medline taraması yapılarak bu bitkilerin etki ve yan etkileri kaydedildi. **Bulgular:** Yüz on beş tür bitkinin deri hastalıklarının tedavisinde kullanıldığı tespit edildi. Bunlardan 39’unun literatürde bildirilmiş yan etkileri olduğu, 23’ünün etki mekanizmasını araştırmaya yönelik in vivo, in vitro veya hayvan deneyleri yapıldığı saptandı. Bildirilen yan etkilerin hafif allerjik reaksiyonlardan mortal sonlanan klinik tablolara kadar değişkenlik gösterdiği gözlemlendi. **Sonuç:** Bitkisel tedaviler hakkında yeterli bilimsel veri olmadığı, yararlı olduğu gözlenen bitkilerin üzerinde bilimsel araştırmaların yapılması gerektiği ve halkımızın, etkisi hakkında yeterli bilimsel veri olmayan ve yan etkisi bildirilmiş bitkilerin kullanılmaması konusunda uyarılması gerektiği düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Fitoterapi; deri hastalıkları; istenmeyen etkiler

ABSTRACT Objective: Phytotherapy means using plants to treat diseases. The use of phytotherapy in the treatment of skin diseases is as old as human history. and it still maintains the characteristic of being commonly used alternative therapy. In this research, the traditional herbal treatments used in the treatment of skin diseases in Turkish society, and also effects and side effects of herbal therapies in the literature have been evaluated. **Material and Methods:** The plants used traditionally in Turkey, were identified using written sources and internet search engines. After the medline scans of these plants, the effects and side effects were recorded. **Results:** One hundred and fifteen kinds of plants were found to be used in the treatment of skin diseases. Thirty-nine of them were found to have been reported with side effects and only twenty-three were investigated for the mechanism of action by in vivo, in vitro or animal experiments in the literature. It was determined that the reported side effects showed clinical variations from mild allergic reactions to fatal outcome. **Conclusion:** According to our data, we think that new scientific investigations are needed to be done on the plants which were found to be beneficial in skin diseases and the patients should be warned about the usage of given plants with reported side effects and the plants with unknown effects.

Key Words: Phytotherapy; skin diseases; adverse effects

Türkiye Klinikleri J Dermatol 2011;21(3):117-29

Fitoterapi, phytos: bitki, therapy: tedavi kelimelerinin birleşmesiyle oluşup bitkilerle tedavi anlamına gelmektedir.¹ Terim olarak ilk defa Fransız hekim Henri Lencler (1870-1953) tarafından “La Prese Medical” adlı tıp dergisinde kullanılmıştır.² Hastalıklar insanın yeryüzündeki mace-

rasıyla birlikte ortaya çıkarken insanoğlu da bu hastalıklara çare bulabilmek için doğaya başvurmuştur. Bu nedenle aslında fitoterapi insanlık tarihi kadar eskidir. XIX. yy'da alkaloidlerin bulunması, daha sonra antibiyotik ve sülfonamidlerin ortaya çıkışı, 1960'lı yıllara kadar ilaç endüstrisinde sentetik maddelere ilgiyi arttırmıştır.¹ Ancak bu tip ilaçların pahalı olması ve yan etkilerinin bulunması, özellikle kronik hastalıklarda kimi kez modern tedavilerin bile etkili olmayışı bugün tekrar doğal ilaçların kullanımını gündeme getirmiştir. Türkiye birçok kültür bitkisinin yurdu ve eskiden beri ileri bir bitki yetiştirme tekniğine sahip bir ziraat ülkesi olmasına karşın bu konuda tam bir gelişme gösterememiştir. Değişik iklim ve ortam koşullarına sahip olan ülkemiz üç floristik bölgenin birleştiği bir kesimdedir. Bitki örtüsü bakımından oldukça zengin olan ülkemizde yaklaşık 8500 adet bitki türü bulunduğu bilinmektedir. Ancak ilaç olarak kullanılan bitkilerin sayısı 500'ü aşmamaktadır.³

Bazı bitkisel ilaçlar oldukça iyi bilinir ve bunlar ev ilacı olarak hiçbir çekince olmaksızın kullanılmaktadır. Ancak halk arasında kullanımı geleneksel hale gelen bu uygulamaların ne oranda etkili olduğu konusunda yapılan bilimsel araştırmalar az sayıdadır.

AMAÇ

Bu derlemede, Türkiye'de deri hastalıklarının tedavisinde geleneksel olarak kullanılan bitkilerin alfabetik sıra ile gözden geçirilmesi ve bilimsel araştırmalar sonucunda bildirilmiş olası etki ve yan etkilerinin değerlendirilmesi amaçlandı.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Ülkemizde, deri hastalıklarının tedavisinde geleneksel olarak kullanılan bitkiler çeşitli yazılı kaynaklar ve internet arama motorları kullanılarak araştırıldı. Medline taraması yapılarak bu bitkilerin bildirilmiş etki ve yan etkileri kaydedildi.

BULGULAR

Araştırmalarımız sonucunda bu amaçla kullanılan 115 tür bitki olduğu tespit edildi. Bunlardan 39'unun literatürde bildirilmiş yan etkileri olduğu, 23'ünün etki mekanizmasını araştırmaya yönelik

in vivo, in vitro veya hayvan deneyleri yapıldığı saptandı. Tespit ettiğimiz bu bitkilerin halk arasında kullanılan yerel isimleri, Latince isimleri ve kısaca bilinen etki ve yan etkileri aşağıda alfabetik sıra ile özetlenmiştir.

Acı bakla (*Semen lupinii*): Furonkül tedavisinde merhem şekline getirilerek kullanılabileninden XIX. yy' da Şanizade Ataulah kitabında bahsetmiştir ve halen halk arasında kullanılmaktadır.³ Literatürde kullanımına bağlı gelişen bir yan etki bildirilmemiştir.

Ada soğanı (*Scilla maritima*): Apse tedavisinde kullanılmaktadır. Ada soğanından bir parça apse üzerine sürüldüğünde temas eden alanda eritem ve ödem gelişmekte ve bir süre sonra apsenin patlayarak içeriğinin dışarı akmasını sağlamaktadır.³ Ada soğanı teması sonrasında kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.⁴

Akamber (*Ambra grisea*): Deriyi nemlendirmek üzere gül suyu ile karıştırılır ve bu karışım bir pamukla temizlenmiş yüze gece yatmadan önce sürülerek kullanılır.³

Alman papatyası (*Flos chamomillae romanae*): Saç besleyici olarak ve eczacılıkta saç şampuanlarının bileşiminde kullanılmaktadır. Demlenmiş suyu da saç rengini açıcı ve besleyici olarak kullanılmaktadır.³ Antiinflatuar, antipruritik ve antibakteriyel etkileri olduğu gösterilmiştir ve yara iyileşmesini hızlandırdığı bilinmektedir.¹

Anason tohumu (*Fructis anisi vulgaris*): Anason tohumlarından elde edilen yağ, antiparaziter ve antibakteriyel etkilidir.¹

Anzarot (*Sarcocolla*): Eski Roma'da Galen (M.S. 130-201) bu bitkiyi apse ve yara tedavisinde kullanmıştır.³

Arap zamkı (*Gummi arabicum*): XVI. yy'da Türk Hekimi Nidai, bitkinin sirkede ezilmiş şeklini bazı deri hastalıklarında kullanmıştır. Halen halk arasında gül suyu ile eritilip oluşturulan karışım kepeğe karşı kullanılmaktadır.³

Ardıç katranı (*Juniperus oxycedrus*): Kullanımı antik çağlara kadar uzanır. Uyuz ve ekzema gibi bazı deri hastalıklarında haricen ve dahilen kullanılmıştır. Modern tıpta antiseptik ve antiparaziter olarak kullanılmaktadır. Bu etkileri bile-

şimindeki fenol türevinden kaynaklanır. Türk Kodeksinde kayıtlı olan bu ilacın ekzema ve psöriaziste kullanılabileceği modern tıp tarafından da kabul edilmektedir.³ Psöriazisin topikal tedavisinde klobetazol ile ardıç katranı kombinasyonu oldukça başarılı bulunmuştur.⁵ Tamamen sağlıklı bir kişide ev yapımı ardıç katranı kullanımına bağlı ateş, renal yetmezlik, karaciğer toksisitesi ve yüzde şiddetli yanma geliştiği bildirilmiştir.⁶

Arpa (*Fructus hordei decorticatus*): Halk arasında ekzemayı tedavi etmek için kullanılmaktadır. Ekzemaya karşı kepeği alınmamış arpa unu kavrulduktan sonra yenilir. Pamukçukta bir miktar arpa su ile kaynatılır ve bu suyla gargara yapılır.³ Arpaya bağlı kontakt dermatit gelişen bir olgu bildirilmiştir.⁷

Asilbent (*Gummi benzoe*): Antiseptik özelliği nedeniyle yara ve meme çatlaklarının tedavisinde kullanılmaktadır.³

At kestanesi tohumu (*Semen hippocastani*): Halk arasında at kestanesi haşlandıktan sonra suyu yüzdeki akneleri tedavi etmek için kullanılmaktadır.³ Bitkideki aescin maddesinin; lökosit aktivasyonunu inhibe ederek inflamasyonu baskıladığı, hyalürinaz ve elastaz enzimlerini de inhibe ederek kapiller geçirgenliği ve ödemi azalttığı gösterilmiştir.¹

Ayçiçeği (*Helianthus annuus*): Ayçiçeği tohumu lapa şekline getirilerek furonküllerin üzerine sürülmektedir.³ Ayçiçeğinden elde edilen bazı sterollerin in vitro ve hayvan modellerinde inflamasyonu azalttığı ve epidermal lipit sentezini arttırdığı gösterilmiştir. Atopik dermatitli hastaların tedavisinde de etkili bulunmuştur.⁸ Atopik dermatiti olan bir hastada ayçiçeği tohumu yemesinden sonra dispne geliştiği bildirilmiştir.⁹ Atopik dermatitli hastada yapılan bir çalışmada, tedavide %2'lik "Sunflower oleodistillate" (ayçiçeğinden elde edilen yağ asitleri) ile topikal "hydrocortisone butyro-propionate" 1 mg/g krem kullanımı ile karşılaştırıldığında, yaşam kalite indeksi ve hastalık şiddeti skorları açısından benzer sonuçlar elde edildiği bildirilmiştir.¹⁰ Ayçiçeği ile temas sonrasında allerjik kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.^{11,12}

Ayva çekirdeği (*Semen cydoniae*): Deri üzerinde yumuşatıcı etkisi vardır. Eski Yunan tıbbında ve diğer Antik Çağ ülkelerinde de kullanılmıştır.

Ayva çekirdeğinin kaynatılmış suyu deri hastalıklarında yumuşatıcı olarak kullanılmaktadır.³

Badem yağı (*Oleum amygdalae*): Topikal olarak deriyi yumuşatıcı, yara ve yanıklarda iyileştirici ve saç gürleştirici olarak kullanılır. XVI. yy'da Nidai ve XVII. yy'da Salih bin Nasrullah, badem yağının yüzdeki çillere sürüleceğini, saçları gürleştirmesi için başa sürülebileceğinden bahsetmiştir.³ Otuz iki yaşında HIV pozitifliği olan bir hastada, malar bölgesine topikal E vitamini ve badem yağı uygulanması sonrasında yabancı cisim reaksiyonu geliştiği bildirilmiştir.¹³

Bal (*Mel*): Bal eski Mısır'da yara tedavisinde kullanılmıştır. Hipokrat balı kirli yaraların temizlemek için kullanmıştır. Halk arasında çiban, sivilce, açık yara ve bazı şişliklerin tedavisinde petekli bal ısıtılıp oluşan eriyik pomat şeklinde kullanılır.³ Antibakteriyel ve antifungal etkili olup içeriğindeki katalaz enzimiyle yaranın debritlemanını yaparken aynı zamanda ödemi azaltıp epitelizasyonu uyardığı öne sürülmektedir.¹ Yara iyileşmesinde lokal antiseptik olarak kullanılmaktadır.¹⁴

Bal mumu (*Cera flava*): Antik çağlardan beri bazı merhem ve kozmetik preparatların hazırlanmasında kullanılmaktadır. Deriyi yumuşatıcı bir baz olarak ekzema için kullanılan merhemlerin bileşimine girer, hem içeriğindeki maddeleri bağlayıcı olarak rol oynar. Ekzemada ve yanıklarda topikal olarak kullanılır. Modern tıpta bazı merhemlerin ve yanık için kullanılan preparatların içeriğinde yer alır.³ Bal mumuna bağlı gelişen kontakt keilit olgusu bildirilmiştir.¹⁵

Bamya çiçeği (*Flos hibisci*): Lapa şeklinde topikal olarak apse tedavisinde kullanılır.³

Bergamot (*Citrus bergamia*): Halk arasında sinek ısırığı, derideki yağlanmayı azaltıcı olarak ve sivilce tedavisinde kullanılır.³ Aromaterapi banyosu için bergamot kullanımı sonrasında yarım saat güneşlenen bir kişide güneşe maruz kalan bölgelere sınırlı eritem ve büller oluştuğu bildirilmiştir. Bu reaksiyona bergamot yağının içerisinde yer alan 5 metoksipsorelenin fotoduyarlandırıcı etkisinin neden olduğu öne sürülmüştür.¹⁶

Beşparmak otu (*Lignum santali albi*): Yüzdeki lekeleri gidermek için bu bitkinin çiçekleri su ile

haşlanır ve suyu yüze sürülür. Ayrıca yumuşatıcı etkiye de sahiptir.³

Beyaz lahana (*Brassica oleracea var. Capitata*): Stria distensa oluşumunu önlemek ve tedavi etmek amacıyla kullanılır. Kılcal damarlardaki çatlamayı engelleyici etkisi de vardır.¹⁷

Beyaz üzüm (*Vitis vinifera*): Üzüm çekirdeğinde bulunan OPC-Kompleksi, özellikle yıllar içinde kırılgaılaşan kılcal damarların esneklik kazanmasında ve kan sirkülasyonunda önemli bir takviyedir. Deri hücrelerine oksijen ulaşımını hızlandırma ve deriyi canlandırma özelliği de vardır. Ancak zor kapanan veya henüz kapanmamış yaralarda üzüm ve üzüm çekirdeği tüketiminden yara kapanana kadar uzak durulması önerilmektedir.¹⁷ Üzüm çekirdeğinin ultraviyolenin etken olduğu deri kanserlerinden koruyucu etkisi de vardır.¹⁸ Hafif ve orta şiddetli atopik dermatitte vitis vinifera içeren kremler tedavide etkili bulunmuştur.¹⁹

Biberiye (*Folium rosmarini*): Orta çağda Avrupa'da biberiye çiçekleri beyaz şarapta kaynatılıp losyon elde ederek yüz temizliği ve çiçekleri suda haşlanıp yağlı saçların temizliği için kullanılmıştır. Cerahatli yaraların tedavisinde, saçları gürleştirmek için ayrıca ağız ve diş eti enfeksiyonlarının tedavisinde gargara olarak kullanılır.³ Biberiyenin hem in vivo hem de in vitro ortamda güçlü antioksidan etkinliği kanıtlanmıştır.²⁰ Bitkisel içerikli kozmetiklerin içerisinde sık kullanılmaktadır.²¹ Antibakteriyel etkinliği olduğu belirlenmiştir.²² Alopecia areata tedavisinde de aromaterapinin bir parçası olan biberiyenin etkili olduğu bulunmuştur.²³ Danimarkalı bahçıvanlarda lamitae ailesine bağlı bitkilerin neden olduğu kontakt ürtiker gelişimi bildirilmiştir.²⁴ Allerjik kontakt dermatite neden olduğu gözlenmiştir.²⁵

Bit otu tohumu (*Semen sabadillae*): Halk arasında bitlere karşı ve saç dökülmesini önleyici olarak kullanılır. Bir miktar bit otu tohumu kaynatılıp suyu bitleri öldürmek için saçlı deriye sürülür. Saçkıran ve saç dökülmesini önleyici olarak bit otu tohumu ve karanfil karışımı kaynatılıp suyu ile saç dipleri ıslatılır.³

Boy otu tohumu (*Semen foenugraeci*): Tohumlarından hazırlanan lapa apse tedavisinde kullanılır.³

Böğürtlen yaprağı (*Folium rubi*): Yara iyileştirici özelliği vardır. Apse ve yaraların üzerine sürülür.³

Civanperçemi (*Herba millefolii*): Yara tedavisinde bir miktar yaprağının suyu yaraya sıkılır ya da suda kaynatılıp yaraya sürülür.³ Kanamayı durdurmak için de kullanılmaktadır.^{3,26}

Çadırkuşağı (*Gummi resina ammoniacum*): Yara ve apse tedavisi için ısıtılıp yumuşatılır ya da zeytinyağıyla karıştırılıp yara üzerine sürülür.³

Çam katranı (*Pix liquida*): Osmanlılar dönemindeki hekimler katranın yarayı iyileştirici etkisinden söz etmişlerdir. Uyuz tedavisinde 10 g katran 90 g iç yağında eritilip deriye sürülür. Modern tıpta da bu amaçlarla kullanılır, antiseptik ve antiparaziter etkileri vardır.³ Atopik dermatitli hastalarda topikal antiinflamatuvar etkisinden yararlanılmaktadır. Atopi yama testi ile inflamatuvar hücre komponentinde azalma saptanmıştır.²⁷

Çemen (*Trigonella foenum*): Mısır'da Ebers Papirüs'ünde M.Ö.1500 yılında yanıklar için etkili olduğu kayıtlıdır.²⁶

Çin herbal terapisi: Atopik dermatitli ve psoriasisli hastaların tedavisinde Çin herbal terapisi kullanılmaktadır. Bu karışımın kullanımına bağlı olarak karaciğer hasarı ve kardiyomiyopati gelişimi gözlenmiştir.²⁸ Allerjik kontakt dermatit oluşumu bildirilmiştir.²⁹

Çiriş otu (*Asphodelus microcarpus*): Halk arasında saç kıran tedavisi için kullanılmaktadır. Yumruları ezilerek suyu çıkarılır ve pamukla saç dökülen alanlara sürülür.³

Çitlembik yaprağı (*Celtis australis*): Bazı yaraların tedavisinde kullanılmaktadır. Ayaklardaki aşırı terlemeye karşı, çitlembik yaprakları parmak aralarına ve çorap içine yerleştirilir. Yapraklarının suyu nasır, ekzema ve yanık tedavisinde kullanılır.³

Çöğen kökü (*Radix saponariae albae*): Saçları güçlendirici ve kepek giderici olarak kullanılır. Nidai, saç besleyici özelliğine değinmiştir.³

Çöpçini (*Rhizoma chinae*): Halk arasında ekzemaya karşı bir miktar çöpçini su ile kaynatılır ve hastaya içirilir.³

Çörek otu tohumu (*Semen nigellae sativae*): Bitkinin olgun tohumlarının sıkılmasıyla elde edi-

len kırmızımtırak sıvı haldeki yağ, saç dökülmesi ve kepeğe karşı kullanılır.³ Fungal enfeksiyonlarda destekleyici tedavi olarak kullanılabilir.³⁰ Nigella sativa içeren merhem kullanımına bağlı allerjik kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.³¹

Dağ tütünü (*Arnica montana*): İnflamasyonu ve ekimozları azaltmak için topikal olarak kullanılır.¹ Akne, gingivitis, hemoroid ve çeşitli böcek ısırıklarında kullanılmaktadır.³² Topikal kullanımına bağlı allerjik kontakt dermatit gelişimi bildirilmiştir.³² Miyeloproliferatif hastalığı olan hastalarda topikal kullanımına bağlı olarak Sweet sendromu ve başka bir hastada da yüz ve ayağında nekrotik deri lezyonu gelişimi bildirilmiştir.¹⁶

Dam kuruğu (*Sedum album*): Yara, kaşıntı, yanık ve allerjik belirtilerin tedavisi için kullanılır. Halk arasında bitkinin suyu sıkılarak çıkartıldıktan sonra kilermeni ile karıştırılarak kullanılmaktadır. Bitkinin suyu kurdeşeni olan hastaya içirilmektedir. Zeytinyağıyla merhem haline getirilip yanıklarda kullanılır.³

Defne tohumu (*Semen lauri*): Saçları güçlendirmek için tek başına veya ceviz yaprağı ve kınasına kabuğu ile kaynatılarak suyu saçlara sürülür.³

Defne yağı (*Oleum lauri expressum*): Orta çağda İbn-i Sina defne yağının yara iyileştirici olduğunu bildirmiştir. Saçları beslemek için de kullanılır.³ Defne yağına temas nedeniyle oluşan eritema multiform ve allerjik kontakt dermatit olguları bildirilmiştir.^{33,34}

Defne yaprağı (*Folium lauri*): Ekzemaya karşı defne yaprağı lapası kullanılmaktadır.³

Defneyezit kökü (*Radix gentianae*): Yara iyileştirici olarak bilinir. Bitkinin kaynatılmış suyu ile rahatlatıcı yaralar yıkanır.³ Yaygın kullanılan Çin bitkisel ilaçlarından biri olan defneyezit köküne bağlı yama testi pozitifliği bildirilmiştir.³⁵

Devedikeni (*Carduus marianus*): Karaciğer hastalığına bağlı gelişen deri rahatsızlıkları için kullanılır.²⁶ Farelerde yapılan çalışmalarda fotokanerojenlere karşı antioksidan, antiinflamatuvar ve immünmodülatör etkileri olduğu gösterilmiştir.³⁶ Ultraviyole bağımlı deri kanseri oluşumunda koruyucu etkisi vardır.³⁷ Dermatolojide metotreksat toksisitesi için ve hepatik porfirilerde kullanılabilir.¹

Domates (*Lycopersicon esculentum*): Domates içerdiği farnesal, likofili, pipecelik asit gibi maddeler nedeniyle ekzemayı arttıran bir sebzedir.¹⁷ Ekzema şikâyeti olanların domates kullanımında dikkatli olmaları önerilir. Son yıllarda domatesin hipersensitiviteye neden olduğu gösterilmiştir.³⁸ Postmenopozal kadınlarda domatesin diyetle yer almasının derinin dayanıklılığını arttırdığı bildirilmiştir.³⁹

Ebegümece (*Folium malvae*): M.S. II. ve III. yy'da Romada Kapadokyalı Aretaeus ve İbn-i Sina ebegümeceyi yaralarda merhem halinde kullanmışlardır. Deri hastalıklarında, su ya da sütle lapası yapıp topikal olarak yaralarda kullanılır.³

Enginar (*Cynara scolymus*): Deri hastalıkları olan hastaların enginar yiyerek veya haplarını içerek fayda gördükleri düşünülmektedir.²⁶ Fareler üzerinde, flavanoid içeren enginarla yapılan çalışmalarda enginarın deri kanserine karşı koruyucu olduğu gösterilmiştir.^{40,41}

Fesleğen (*Herba basilici*): Halk arasında ağız yaralarına karşı haşlanmış fesleğen suyu gargara yapılarak kullanılır.³

Gece çuha çiçeği (*Oenothera biennis*): Omega yağ asitlerinden zengindir. Omega yağ asitleri ekzemada kullanılır. Derideki kızarıklık, kaşıntı ve inflamasyonu azaltır. Ağızdan alındığında bile deri kuruluşuna karşı yararlıdır.²⁶ Atopik dermatitte güvenirliliği ve etkinliği kanıtlanmıştır.^{42,43} Atopik dermatitte epidermal bariyer fonksiyonunun sağlanmasında etkisi vardır.⁴⁴

Gelincik (*Flos rhoeados*): Apselerin tedavisi için kullanılır.³ On yedi yaşında bir genç kızda gelincik tohumu içeren kek yemesinin ardından anafilaksi geliştiği bildirilmiştir.^{45,46}

Gotu kola (*Gentella asiatica*): Avrupa'da XIX. yy sonlarından itibaren yara iyileştirici olarak ve deri hastalıklarına karşı kullanılmaya başlanmıştır. Etken maddelerin kollajen yapıyı kuvvetlendirdiği saptanmıştır. Toplardamarlar üzerindeki olumlu etkisi sayesinde varis ve derideki portakal kabuğu görünümü gibi sorunları gidermede kullanılır. Ayrıca bağ dokusunu güçlendirmek ve yaraları iyileştirmek için de kullanılır.²⁶ Kollajen ekspresyonunu artırır, inflamatuvar araçları etkileyerek deri yaş-

lanmasını engeller.⁴⁷ Özellikle yanık yaralarının iyileşmesinde anjiyogenez ile kollajen sentezini arttırması ve antioksidan olması gibi etkilerinden dolayı oldukça başarılı sonuçlar alınmıştır.⁴⁸

Göztaşı (*Cupri sulphas*): Sivilce üzerine ve uyuzda deriye sürülür. Allerjiye karşı göztaşı ile kükürt karıştırılıp yoğurtla hamur kıvamına getirilir ve deriye sürülür.³

Gül kurusu (*Flos rosae*): XV. yy'da Eşref Bin Muhammed tarafından yazılan Hazainü Saadat adlı eserde, gülün ağız yaralarını iyileştirmek için kullanıldığından bahsedilir. Derinin güzel gözükmesi için yapılan kremlere taze kırmızı gül, sarı gül, taze iç yağı ve vazelin katılır.³

Gül suyu (*Aqua rosae*): Eski Roma'da Galen, gül suyu pomadını hazırlayıp derideki bazı yaralarda kullanmıştır. Antiseptik özelliği vardır. Yüzdeki sivilceleri gidermek için kilermeni ile ezilerek kullanılır. Dudak çatlamlarında bir miktar gül suyu sürülür. El çatlamasına karşı gülsuyu ile limon suyu karıştırılır günde iki kez bol su ile eller ovularak kullanılır.³

Gül yağı (*Oleum rosae*): Halk arasında gül yağı ve menekşe yağı karışımı yara tedavisinde kullanılmaktadır. Dudak çatlakları için pomad şeklinde dudağa sürülür.³

Hardal tohumu (*Semen sinapis nigrae*): XVI. yy'da Nidai ve XVII. yy'da Salih bin Nasrullah, hardal tohumunun deri hastalıklarında kullanıldığını yazmıştır. Çibana hardal lapası sürülür. Tohumda bulunan myrocen enziminin antiinflamatuvar özelliği vardır. İritan etkisinden dolayı deride uzun süre tutulmamalıdır. Lapaları modern tıpta kullanılan galenik preparatlardır.³

Havlıcan (*Alpinia officinarum*): Mantar hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.²⁶

Havuç (*Daucus carota*): Taze sıkılmış havuç suyunda bulunan bazı maddeler deri inflamasyonunu azaltıcı, mantar üremesini engelleyici, akne lezyonlarını iyileştirici özelliğe sahiptir. Klorojenik asit ve alfa-amirin gibi maddeler ile deriyi ultraviyolenin zararlı etkilerinden korur.¹⁷ Deriye canlılık verici etkisi XVII. yy'da Salih bin Nasrullah tarafından kullanılmıştır.³ Huş ağacı polenlerine duyarlı hastalarda havuç allerjisi gözlenebilir.^{49,50}

Allerjik kontakt dermatite neden olduğu bildirilmiştir.^{51,52}

Hint yağı (*Oleum ricini*): Deriyi yumuşatması için hint yağı sürülür. Saç ve kirpik diplerine bir miktar hint yağı besleyici olarak kullanılır. Saçları gürleştirmek için hint yağı, kına ve bergamot ekstresi ile karıştırılıp sürülür. Bazı şampuanların içerisinde kullanılmıştır.³ Deterjanların içindeki irritan temizleyicilere alternatif olarak hint yağı kullanılabilir.⁵³ Hidrojene hint yağı içeren deodoranta bağlı gelişen aksiller allerjik kontakt dermatit olgusu bildirilmiştir.^{54,55}

Hodan yağı (*Oleum borrego officinalis*): Atopik dermatitte içeriğindeki esansiyel yağ asitlerinin zenginliğinden dolayı kullanılmak istenmiştir. Ancak atopik dermatitli hastalarda etkinliği konusunda oldukça değişken sonuçlar saptanmıştır.⁵⁶

Hüsnüyusuf (*Dianthus barbatus*): Anadolu'da kadınların yüzlerini gerginleştirmek ve pembeleştirmek için hüsnüyusufu yakıp külünü pudra gibi yüzlerine sürdükleri bilinmektedir.³

Isırgan (*Urtica dioica*): Yunanlı hekim Dioskurides M.S. I. yy'da taze toplanmış ısırgan yapraklarını yaraların mikrop kapmasını önlemek için kullanmıştır.²⁶ Saçlara verdiği canlılık, parlaklık ve kepeğe karşı koruyucu etkisi bilinen en genel özellikleridir. Isırganda bulunan bazı etkin maddelerin özellikleri yara iyileştirici, sivilcelere ve ekzemaya karşı etkili olduğu düşünülmektedir. Kıl dönmesine bağlı oluşan iltihaplanmada ısırgan lapası kullanılır.¹⁷ Isırgan kullanımına bağlı kontakt ürtiker olguları bildirilmiştir.^{57,58}

Isırgan tohumu (*Semen urticae*): Isırgan tohumunun lapası topikal olarak apse tedavisinde kullanılır.³

İncir yaprağı (*Folium caricae*): İncir yaprakları halk arasında ekzema ve bazı deri hastalıklarında kullanılır. İncir bitkisinin dallarındaki süt siğil ve nasırlara sürülür.³ İncirin deri temasının ardından güneş ışınlarına maruziyet sonucunda fitofotodermatit olguları gözlemlendiği bildirilmiştir.⁵⁹

Kadıhindi (*Acacia catechu*): Halk arasında ağız yaralarında kullanılır. Şerafettin Mağmumi, 'Kamusu Tıbbi' adlı eserinde yara ve cerahat için kronik akıntılarda haricen kullanıldığını yazmıştır.³

Kakao yağı (*Oleum cacao*): Emziren annelerdeki meme başı çatlaklarını iyileştirmek için kullanılır. Vücudu nemlendirmek için deniz banyolarından önce sürülür.³ Tavşanlarda yapılan bazı araştırmalarda kakao yağı içeren kozmetik preparatların komedojenik etkisi olduğu gösterilmiştir.⁶⁰

Kantaron (*Herba centaurei*): XVII. yy'da Salih Bin Nasrullah, kantaronun yaraları iyileştirici etkisi olduğunu yazmıştır. Bir miktar kırmızı kantaron kurutulup zeytinyağı içeren bir şişeye konarak güneş gören bir yerde bir yıl kadar bekletilir. Sarı kantaron da aynı şekilde hazırlanır. Her ikisi de yaralara sürülerek kullanılır.³ Ana etken maddesi hypericin olan sarı kantaron (*Hypericum perforatum*) "St. John's wort" ismi ile de son yıllarda sık kullanılan bir bitki olarak bilinmektedir. Yara iyileştirici ve antibakteriyel özelliği vardır. Kullanılırken güneşten korunmak gereklidir, güneş lekesi oluşumuna neden olabilir.²⁶ Banyo yağlarında bulunan sarı kantaronun deride iyi tolere edildiği gösterilmiştir.⁶¹ İn vivo ve in vitro ortamda anjiyogenezisi inhibe ettiği saptanmıştır.⁶² Antibakteriyel, antiinflamatuvar etkilerinden dolayı atopik dermatit tedavisinde kullanılabileceği bildirilmiştir.⁶³ Yüksek doz alındığında ya da uzun süreli kullanımında fotosensitiviteye neden olabilir.¹⁶ Ayrıca ilaçlarla birlikte kullanımına dikkat edilmesi önerilmiştir.⁶⁴

Karabaş otu (*Lavandula stoechas*): Halk arasında ekzema tedavisinde kullanılmaktadır.¹⁷

Karabiber (*Fructus piperis nigri*): Halk arasında karabiber, bal ve soğan ile karıştırılıp saç dökülen yerlere sürülerek kullanılır.³ Kontakt dermatite neden olduğu bildirilmiştir.⁶⁵

Karanfil (*Eugenia caryophyllata*): Halk arasında ağız yaralarına karşı kullanılır.³ Antiseptik, antibakteriyel, antifungal, antiviral etkileri bulunmaktadır.²⁶ İçinde karanfilin de bulunduğu dekoratif bitkilere karşı allerjik kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.⁶⁶

Karnabahar (*Brassica oleracea botrytis*): Karnabahar yaprakları zengin bir kükürt deposudur. Kükürt antiseptik, antiparaziter ve akne kurutucu olarak kullanılmaktadır.¹⁷

Karnıyarık tohumu (*Semen psylli*): Halk arasında yara ve çıbanların tedavisinde lapa şeklinde kullanılır. XVII. yy'da Salih bin Nasrullah, dil ya-

rılması ve paslanmasında, lapanın dil altına basılacağından bahsetmiştir. Modern tıbbı göre emoliyen özelliği bileşiminde bulunan musilaj maddesinden ileri gelir.³

Kayıskıran otu (*Ononis spinosa*): Leguminosae ailesinde yer alan *Ononis spinosa* L., birçok hastalığın yanı sıra deri lezyonları ve/veya enfeksiyonlarının geleneksel tedavisinde kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalar, *Ononis spinosa* (OS)'nın antibakteriyel, antifungal, antiinflamatuvar ve analjezik etkileri olduğunu desteklemektedir. Deri enfeksiyonlarının geleneksel tedavisinde kullanılan OS küllünün bazı *Candida* suşları üzerinde antifungal etkisi olduğunu düşünülmeyle birlikte, bu verilerin daha kapsamlı ve ileri çalışmalarla desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.⁶⁷

Kekik yağı (*Oleum Thymus*): Yara tedavisinde ve deriyi gerginleştirici olarak kullanılır. Tırnak düşerken meydana gelen yaralı kısma antiseptik olarak kekik yağı sürülür. Antiparaziter ve antiseptik etkileri modern tıpta da bilinir.³

Keten tohumu (*Oleum linum usitatissimum*): Antik çağlardan beri haricen yumuşatıcı olarak kullanılır. Gece yanığına ve çibana karşı keten tohumu lapa şeklinde sürülmektedir.³ Analjezik etkisinden dolayı topikal olarak ağrılı deri yaralarında kullanılır.²⁶

Kereviz (*Apium graveolens*): Kereviz halk arasında deri veremine ve mantar hastalıklarına karşı kullanılmaktadır.¹⁷

Kına yaprağı (*Folium lawsoniae*): Salih bin Nasrullah, kınanın kaynamış su içerisinde ağızdaki yaralar için gargara yapılmasının faydalı olduğundan bahsetmiştir. Kına ile saç boyanınca hem saçta renk verdiği hem de beslediği kabul edilmektedir. Ayak terlemesine karşı kına yaprakları kurutulup toz şekline getirilir ve çorap içerisine konur.³ 1926'da S. Levitov nasır, siğil ve kondiloma aküminatada kına uygulayarak iyi sonuçlar aldığını bunun bitkinin içindeki tanenden ileri gelebileceğini belirtmiştir. Ayrıca psöriazis hastalarında da iyileşme sağladığını bildirmiştir.³ Bazı araştırmacılara göre kınanın antimikotik bir özelliği olmadığı hatta yüksek konsantrasyonlarda kullanıldığında bazı mantar türlerinde üremeyi önce yavaşlatıp sonra hızlandırdığı öne sürülmüştür.³ Ancak Vural bir çalışmada, kınanın

dermatofit mantarlarının üremesini önleyici bir etkisi olduğunu bildirmiştir.³ Bazı kozmetik ve boyaların içinde bulunan kına kontakt ürtikere neden olabilmektedir.⁶⁸ Kına artık dövmelede de kullanılmaktadır. Yalnız başına kullanıldığında güvenliyen parafenilendiamin gibi katkı maddeleri eklenince allerjik kontakt dermatit ve veziküler eritema multiform benzeri reaksiyona neden olduğu bildirilmiştir.⁶⁹⁻⁷¹ Kına ile yapılan dövmelede üzerinde lokalize hipertrikoz geliştiği de bildirilmiştir.^{72,73}

Kırımtartar (*Potassi bitartras*): Prurigo, ürtiker ve ekzemada kullanılır. Ekzema için bir miktar bitkinin kaynatılmış suyu sabah-akşam yemek aralarında birer tatlı kaşığı su ile içilmektedir.³

Kilermeni (*Terra armenica*): Kilermeni ürtiker, allerji ve akneleri tedavi etmek için kullanılır. Akne tedavisi için bir miktar bitki sirke ile dövülür ve aknelere üzerlerine sürülür. Ürtiker için bir miktar bitki zeytinyağı, vazelin ya da gül suyuyla karıştırılır ve deriye sürülerek kullanılır.³

Kudret narı yağı (*Fructus momordicae charantiae*): Halk arasında ekzemada ve benzeri deri hastalıklarında kullanılır.³

Küçük Hindistan cevizi yağı (*Oleum myristicae*): Meme başı çatlaklarının tedavisinde kullanılır.³ Hindistan cevizi yağı atopik dermatit tedavisinde, hafif ve orta dereceli kserosizde antibakteriyel ve nemlendirici özellikleri sayesinde kullanılabilir.^{74,75}

Lavanta çiçeği (*Los lavandulae*): Lavanta yağı antiseptik olarak kullanılır. 1915'te Fransız hekim Menciere, lavanta yağı ile savaşta yaralananları tedavi etmiştir. Dr. Jean Valnet, uçucu yağların antiseptik ve skatrizan özelliklerine değinmiştir. Halk arasında suç çiçeği tedavisinde ve saç dökülmesinde kullanılır.³ Derideki solar lentigo ve aknelere oluşumunda önleyici rol oynar.¹⁷ Alopesia areata tedavisinde aroma terapinin içerisinde kullanılarak başarılı sonuçlar alınmıştır.⁷⁶ Lavantaya bağlı fotoallerjik kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.^{77,78}

Limon kabuğu (*Pericarpium citri*): Halk arasında nasır, saç dökülmesi, yüzdeki çiller ve güneş yanıklarına karşı kullanılır.³ Antioksidan etkisi nedeniyle kozmetik dermatolojide kullanılabileceği belirtilmiştir.⁷⁹

Mayasıl otu (*Azuga genevensis*): Halk arasında ekzema tedavisinde kullanılmaktadır.³

Maydonoz (*Petroselinum sativum*): Maydonoz asıl olarak karaciğer hastalıklarında kullanılır. Maydonozda mantara karşı etkin maddeler (oxy-peucedanin, p-cymene ve psoralendir) bulunmaktadır. Maydonozun içerdiği apiol maddesinin kalsiyum emilmesini engelleyici özelliği olduğundan osteoporozu olanlar için tüketilmesi önerilmemektedir.¹⁷ Maydonozun hücre siklusunun düzenlenmesine yardım ederek kanserden koruyucu etki gösterdiği ileri sürülmüştür.⁸⁰ Gıda alerjisine yol açabileceği bildirilmiştir.⁸¹

Melek otu (*Herba angelicae*): Bitleri öldürmek için bir miktar bitki kurutulup dövülür ve toz halinde başa sürülerek kullanılır.³

Melisa yaprağı (*Officinalis melesa*): Halk arasında yaralarda, zehirli böcek ısırıklarında, arı sokmalarında kullanılır.²⁶

Mercanköşk (*Mariorana hortensis*): Haricen güçlü antibakteriyel ve antifungal etkisiye sahiptir. Deriden kolay emilip, hücre zarını kolayca geçebilecek özelliktedir.²⁶

Merzengüş (*Herba majoranae*): Halk arasında kirpikleri beslemek için merzengüş dövülerek lapası yapıp kirpiğe sürülür.³

Meyan kökü (*Radix liquiritiae*): Eski çağlarda Yunanlar meyan kökünü topikal olarak yaraların tedavisinde kullanmışlardır.³ Al Kındi iltihaplar için merhem şeklinde topikal kullanılabileceğini yazmıştır. Modern tıp alanında ülser tedavisinde, anti-inflamatuvar, kozmetik endüstrisinde nemlendirici, iritan etkiyi yok edici olarak kullanılmaktadır. Son yıllarda meyan kökünün aktif maddeleri olan glycyrrhizin ve licochalcone A'nın farelerde yapılan çalışmalarda antitümörjenik etkileri saptanmıştır. Özellikle deri karsinogenesinde bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.³ Meyan kökü hiperpigmentasyon tedavisinde etkili ve antioksidan özelliği olan bitkilerden biridir.⁸²⁻⁸⁴ Herpes zoster ve post herpetik nevraljide topikal olarak kullanılmaktadır.¹ Kozmetik kremlerin içinde bulunan meyan kökünün kontakt dermatite neden olduğu bildirilmiştir.⁸⁵

Mezvek (*Semen staphisagriae*): Bitkinin içerisindeki delphin alkaloidinin bitleri öldürücü etkisi

vardır. Halk arasında saçları besleyici ve baş bitle-
rini öldürücü olarak kullanılır. Modern tıpta da
%10'luk losyon veya pomad şeklinde kullanılmak-
tadır.³

Mürdesenk (*Plumbi monoxidum*): Halk ara-
sında haricen ekzema, apse gibi bazı deri hastalık-
larında merhem şeklinde kullanılır.³

Mürver çiçeği (*Flores sambuci*): Halk arasında
haşlanmış mürver çiçeği suyu güneş yanıklarında
kullanılır.³

Nane yaprağı (*Folium menthae piperitae*): Deri
iltihaplarında nane pomad şeklinde sürülerek kul-
lanılır.³ Topikal olarak deriye veya mukozaya sü-
rüldüğünde hafif lokal anestezik etkisi vardır. Bu
nedenle serinlik ve ferahlık hissi verir.²⁶ *Mentha pi-
peritae* (nane) analjezik, antiseptik ve antiinflama-
tuar özelliğe sahiptir.⁸⁶ Naneye bağlı vulvada ve
naneli ayak spreyine karşı ayakta allerjik kontakt
dermatit geliştirdiği bildirilmiştir.^{87,88}

Nar kabuğu (*Cortex granati*): İbn-i Sina par-
mak kaşıntılarına şarapla hazırlanmış nar kabuğu
pomadı kullanmıştır. Halk arasında uçuğa karşı ekşi
nar meyvası kabukları kurutulup toz haline getiri-
lip sürülerek kullanılır.³ *Punica granatumun* (nar)
dokuların iyileşme hızını arttırdığı ve immün sis-
temin yanıtını düzenlediği rapor edilmiştir.⁸⁶ Bazı
havyan deneylerinde, kanserli hücrelerin büyüme-
sini inhibe ettiği gösterilmiştir.^{89,90} Kozmetik der-
matolojide de kullanılmaktadır.⁹¹ Narın ultraviyole
B ışınlarının deri üzerinde yaptığı hasara karşı ko-
ruyucu olduğu bulunmuştur.^{92,93}

Nişadır (*Amonii chloridum*): Ekzemada küçük
parçalar haline getirilip yutularak kullanılır. Nişadır,
hem dahilen hem de haricen kurutucu etki göster-
mesi nedeniyle modern tıpta da kullanılmaktadır.³

Palamut (*Kuercuz liex*): Halk arasında saç ve
kaş gürleştirici olarak kullanılır.³

Pamuk tohumu (*Semen gossypii*): Halk ara-
sında pamuk tohumu apse tedavisinde, pamuk yağı
da saçların hızlı uzamasını sağlamak için kullan-
mıştır.³ Anjiyoödem ve ürtikere neden olduğu şek-
linde olgu bildirimleri mevcuttur.⁹⁴

Papatya (*Flos chamomillae vulgaris*): Topikal
olarak yara tedavisinde kullanılır. Kozmetik saç

preparatlarının bileşimine girer ve saç rengini açıcı
etkisi de vardır.³ Saçlı derideki kaşıntıya karşı da
kullanılır.¹⁷ *Matricaria chamomilla* (papatya) gin-
gival inflamasyonu azaltan antiinflamatuar bir
özellige sahiptir.⁸⁶

Safran (*Crocus stigmataciruci*): Eski Romada
Plin (M.S. 23-79) safranı kaşınmaya karşı kullan-
mıştır.³

Saparna kökü (*Radix sarsaparillae*): Çinli Li Shi
Chen'in (M.S. 1578) kitabında saparna kökünün bazı
deri hastalıklarında tedavi amaçlı kullanımından
bahsetmiştir. IX. yy'da Dr.Mehmet Nuri, sifiliz ve
bazı deri hastalıklarında kullanıldığını değinmiştir.³

Sarımsak (*Bulbus allii*): Yüzyıllardır halk ara-
sında kullanılmaktadır. Yaralarda ve çeşitli saç has-
talıklarında kullanılmıştır. Neolitik dönemlerden
beri bakteri, küf ve mantarlara karşı etkili olduğu
düşünülen bir bitkidir. Hint tıbbına göre Mahus-
huea adı verilen sarımsak tonik olarak böcek ısırığı,
deri ülseri ve iltihaplı deri hastalıklarında kullanı-
lır. Hipokrat (M.Ö. 460-377) bazı yaraların tedavi-
sinde kullanmıştır. Ayrıca Erasistratos (M.Ö.
305-257) ekzemayı tedavi etmek için sarımsağın,
kükürt ve sirkeyle hazırlanmış merhem şeklinde
kullanımını önermiştir. Orta Çağ İslam dünyasında
da deri hastalıklarında kullanılmıştır. XV., XVI.
XVII. yy'ların botanikçileri ve hekimleri sarımsağı
apseler için topikal olarak kullanmışlardır. Ünlü
Alman hekim Hieronymus Bock (1498-1558) ve
Hecker, 1815'de lekeler ve baştaki kepek için sarı-
msaktan yararlanmıştı. Halk arasında da çok
yaygın olarak saçkırande (alopesi areata) kullanılır.
Saçın döküldüğü yer hafifçe çizilir ve bu çizik alan-
lara sarımsak sürülür. Sarımsağın bu kullanım şe-
killerinin birçoğu bugünkü modern tıpça da kabul
edilmektedir.³ Alopesia areata tedavisinde plasebo
ve betametazone valerata karşı sarımsak ve beta-
metazone valerat daha etkili bulunmuştur.⁹⁵ *Alium
sativumun* (sarımsak) sulu özleri gram-pozitif ve
gram-negatif bakteri örnekleri ve mantarlara karşı
etkin antimikrobiyal etkinlik gösterdiğine dair ça-
lışmalar bulunmaktadır.⁸⁶ Eklem romatizma ağrısı
için deriye uygulanması sonucunda kontakt der-
matit gelişimi gözlenmiştir.^{96,97} Allerjik kontakt
keilit yaptığı bildirilmiştir.⁹⁸ İlaçlarla birlikte kul-
lanıldığında etkileşime dikkat etmek gereklidir.⁶⁴

Sarısabır (*Aloe ferox, aloe vera*): Halk arasında son zamanlarda aloe vera ismiyle tanınmaktadır. Topikal olarak apse tedavisinde kullanılır. Saç dökülmesine karşı bir miktar sarısabır su ve sirke ile karıştırılıp, saç dipleri ovulur.³ Sarısabır bitkisinin yapraklarından elde edilen ekstratlar çeşitli deri hastalıklarında topikal olarak kullanılır. Yanıklar ve yaraların iyileşme hızını arttırdığı bilinmektedir. Bunun yanında antiviral ve antifungal etkileri de vardır. Geleneksel olarak iç ve dış yaraları iyileştirici olarak oral yoldan kullanıldığı hakkında kayıtlar da bulunmaktadır. Dermokozmetik uygulamalarda deri onarıcı ve irritasyonu azaltıcı etkisi nedeniyle sık kullanılmaktadır.²⁶ Aloe vera aftöz ülserlerin tedavisinde kullanılır ve aloe vera içeren gargaranın gingival inflamasyonu ve kanamayı azalttığı ayrıca aerobik, mikroaerobik bakterilerin sayılarının azalmasında Listerin'den daha etkili olduğu görülmüştür.⁸⁶ Antiinflamatuvar etkisi nedeniyle psöriazis tedavisinde kullanılabilir.⁹⁹ Psöriazis tedavisinde topikal %0.1 triamsinolon asetonit ile topikal aloe vera kullanımını karşılaştıran bir çalışmada, topikal aloe vera kullanan grupta klinik semptomların daha hızlı azalma gösterdiği bildirilmiştir.¹⁰⁰ Yara iyileşmesinde etkili olduğu gösterilmiştir.¹⁰¹ Oral yolla kullanıldığında farelerde yapılan bir çalışmada yara iyileşmesini hızlandırdığı görülmüştür. Topikal kullanımının genital herpes, psöriazis, genital siğil, seboreik dermatit, aftöz stomatit, kserozis, liken planus, pernio, yanık, yara iyileşmesinde tedavide yardımcı olabileceği önerülmektedir.¹⁰² Vulvar liken planus tedavisinde güvenilir ve etkili bulunmuştur.¹⁰³ Oral liken planusta alternatif bir tedavi seçeneği olarak kullanılabilceği düşünülmektedir.¹⁰⁴ Ağrı nedeniyle topikal aloe vera kullanımına bağlı kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.¹⁰⁵

Sığırdili kuyruğu (*Flos verbasci*): Sirke ile yapılan yakısı iltihaplı yaralarda, kaynatılmış yaprağının suyu içilerek kaşıntı tedavisinde kullanılmıştır.³

Sinirli yaprak otu (*Herbe plantaginis majoris*): Ağız yaralarında gargara yapılarak kullanılmaktadır.³

Sumak (*Rhus coriaria*): Eski çağlarda yara tedavisinde kullanılmıştır. İslam tıbbında İbni Sina

sumağı el ve ayak yaralarında, XV. yy'da Eşref bin Muhammed, ağız mukozasının ağrılı yaralarında kullanmıştır. XXVII. yy'da da Salih bin Nasrullah dudak çatlaklarında kullanmıştır.³ Çocuklarda kontakt dermatite neden olabilmektedirler.¹⁰⁶

Susam (*Oleum sesami*): İçeriğindeki sesamin ve sesamol antioksidan özelliktedir. Deri için yararı nedeniyle farmakolojide merhem, flaster ve sabun yapımında kullanılır.²⁶ Sebum düzenleyici kremlerin içinde yer alır.¹⁰⁷ Çin tıbbında topikal olarak kullanılan susam yağına bağlı kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.¹⁰⁸

Şahtere otu (*Herba fumariae*): Uyuz enfeksiyonu ve diğer kaşıntılı durumlarda kullanılmıştır.³

Üzerlik tohumu (*Semen pegani*): Halk arasında ekzema tedavisinde sabahları az miktar tohum yutulmuş kullanılmaktadır.³

Üzüm çekirdeği ekstresi (*Vitis vinifera*): Bu ekstrenin bazı deri hastalıklarında olumlu sonuçlar verdiği gözlenmiştir.²⁶ Postmenopozal kadınlarda deri yaşlanmasına karşı diyetle eklenmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.¹⁰⁹ Fareler üzerinde yapılan bir çalışmada ultraviyolenin indüklediği oksidatif stresi inhibe ettiği saptanmıştır.¹¹⁰

Yaban mersini (*Vaccinum myrtillus*): Halk arasında yara iyileştirici özelliğinden yararlanır.²⁶

Yeşil çay (*Camilla sinensis*): Yeşil çayın deri yenilenmesini destekleyici özelliği bulunmaktadır.²⁶ Siyah ve yeşil çay, deriyi ultraviyole ışınlarının neden olduğu eritemden, erken yaşlanmadan ve deri kanserinden korumaktadır.¹¹¹ Bir başka çalışmada da, yeşil çayın p53 gen aktivitesini ve apoptozu azalttığı ve koruyucu etki oluşturduğu saptanmıştır.¹¹²

Ylang ylang yağı (*Oleum cananga odorata*): Özellikle Uzakdoğuda çok sık kullanılan bir bitkidir. Sivilceli deride doğrudan buhar yoluyla uygulandığında antiseptik bir özelliği vardır.²⁶ Deodorantların içerisinde bulunan ylang ylang yağına bağlı kontakt dermatit geliştiği bildirilmiştir.¹¹³ Aromaterapide kullanılan ylang ylang'a bağlı eritematöz erüpsiyon şeklinde allerjik kontakt dermatit gelişimi gözlenmiştir.¹⁶

Yulaf samanı (*Avena sativa*): Halk arasında vitiligo plakları için kullanılır.¹⁷ Kolloidal yulaf unu

çok uzun zamandır dermatolojide kullanılmaktadır. Atopik dermatit, psöriazis, ilaçların indüklediği döküntülerde etkili ve güvenilir olan doğal bir maddedir. Antiinflatuar ve antihistaminik etkileri mevcuttur.¹¹⁴

Zencefil (*Rhizoma zingiberis*): Asya'da deri hastalıkları için kullanılır. Antibakteriyel olarak merhem şekli enfeksiyonlu ve ekzemalı deri bölgesine sürülür. Kortizon maddesinin rakibi olarak tanımlanır. Çinliler taze zencefil deri hastalıklarında kullanırlar.³ Antikanserojen ve antiinflatuar etkinlik gösterip psöriazis, akne, furonkül tedavisinde ve deri yaşlanmasını önlemek amaçlı olarak da kullanılmaktadır.¹ Topikal olarak zencefil ekstresinin, ultraviyole B' ye bağlı oluşan deri kırışıklıklarına karşı koruyucu olduğu gösterilmiştir.¹¹⁵ Çin tıbbında içinde rhizoma zingiberisinden de bulunduğu karışımı yiyen bir olguda ekfoliyatif dermatit oluşumu bildirilmiştir.¹¹⁶ İnatçı atopik dermatitin alternatif tedavisinde içe-

risinde taze zencefilin de bulunduğu formülasyonun yararlı olacağı düşünülmektedir.^{117,118} Aşçılarda allerjik kontakt dermatit olan olgular bildirilmiştir.¹¹⁹

Zerdeçal (*Curcuma longa*): Halk arasında apse ve böcek sokmalarında kullanılır.²⁶ Curcumin maddesi curcuma bitkisinden elde edilen besinsel pigmenttir. Curcumin bitkisinin görünür ışıqla birlikte kullanılması apoptozu indükleyip proliferasyonu inhibe eder. Bu özellikleri sayesinde kanser tedavisinde kullanılabilir.^{120,121} Curcumin kullanımına bağlı kontakt ürtiker olguları bildirilmiştir.¹²²

SONUÇ

Bitkisel tedaviler hakkında yeterli bilimsel veri olmadığı, yararlı olduğu gözlenen bitkilerin üzerinde bilimsel araştırmalar yapılması gerektiği ve halkımızın, etkisi hakkında yeterli bilimsel veri olmayan ve yan etkisi bildirilmiş bitkilerin kullanılmaması konusunda uyarılması gerektiği düşüncesindeyiz.

KAYNAKLAR

1. Durusoy Ç, Ulusal BG. [Phytotherapy in herbal therapy in dermatology-phytotherapy]. Turkish Journal of Dermatology 2007;1(2): 47-50.
2. Sarışen Ö, Çalışkan D. [Fitotherapy: herbal medicine, attention of in primary health care]. STED 2005;14(8):185-7.
3. Demirhan Erdemir A. Şifalı Bitkiler Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler. 3. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınevi; 2007. p.1-540.
4. Polat M, Oztaş P, Yalçın B, Artüz F, Lenk N, Ali N. Contact dermatitis as a result of *Urginea maritima*. Contact Dermatitis 2007;57(5):343-4.
5. Zampetti A, Barone A, Antuzzi D, Amerio P, Tulli A, Feliciani C, et al. Topical preparations for the treatment of psoriasis: results of a retrospective study over 15 years. J Dermatolog Treat 2008;19(3):134-40.
6. Koruk ST, Ozyilkın E, Kaya P, Colak D, Donderici O, Cesaretli Y. Juniper tar poisoning. Clin Toxicol (Phila) 2005;43(1):47-9.
7. Pereira F, Rafael M, Lacerda MH. Contact dermatitis from barley. Contact Dermatitis 1998; 39(5):261-2.
8. Eichenfield LF, McCollum A, Msika P. The benefits of sunflower oleodistillate (SOD) in pediatric dermatology. Pediatr Dermatol 2009;26(6):669-75.
9. Fäh J, Wüthrich B, Vieths S. Anaphylactic reaction to lychee fruit: evidence for sensitization to profilin. Clin Exp Allergy 1995; 25(10): 1018-23.
10. De Bellivsky C, Roo-Rodríguez E, Baudouin C, Menu F, Chadoutaud B, Msika P. Natural peroxisome proliferator-activated receptor-alpha agonist cream demonstrates similar therapeutic response to topical steroids in atopic dermatitis. J Dermatolog Treat 2011;22(6):359-65.
11. Machet L, Vaillant L, Callens A, Demasure M, Barriet K, Lorette G. Allergic contact dermatitis from sunflower (*Helianthus annuus*) with cross-sensitivity to arnica. Contact Dermatitis 1993;28(3):184-5.
12. Hausen BM, Spring O. Sunflower allergy. On the constituents of the trichomes of *Helianthus annuus* L. (Compositae). Contact Dermatitis 1989; 20(5):326-34.
13. Vázquez-Martínez OT, Ocampo-Candiani J, Méndez-Olvera N, Sánchez Negrón FA. Paraffinomas of the facial area: treatment with systemic and intralesional steroids. J Drugs Dermatol 2006;5(2): 186-9.
14. Gottrup F, Jørgensen B, Karlsmark T. News in wound healing and management. Curr Opin Support Palliat Care 2009;3(4):300-4.
15. Lucente P, Cavalli M, Vezzani C, Orlandi C, Vincenzi C. Contact cheilitis due to beeswax. Contact Dermatitis 1996;35(4):258.
16. Ernest E. Adverse effects of herbal drugs in dermatology. Br J Dermatol 2000;143(5):923-9.
17. Saraçoğlu İA. Bitkisel Sağlık Rehberi. Genişletilmiş Baskı. İstanbul: Saraçoğlu Danışmanlık; 2008. p.1-253.
18. Katiyar SK. Grape seed proanthocyanidines and skin cancer prevention: inhibition of oxidative stress and protection of immune system. Mol Nutr Food Res 2008;52(Suppl 1):S71-6.
19. Belloni G, Pinelli S, Veraldi S. A randomised, double-blind, vehicle-controlled study to evaluate the efficacy and safety of MAS063D (Atopiclair) in the treatment of mild to moderate atopic dermatitis. Eur J Dermatol 2005; 15(1):31-6.
20. Calabrese V, Scapagnini G, Catalano C, Dinotta F, Geraci D, Morganti P. Biochemical studies of a natural antioxidant isolated from rosemary and its application in cosmetic dermatology. Int J Tissue React 2000;22(1): 5-13.
21. Baumann LS. Less-known botanical cosmeceuticals. Dermatol Ther 2007;20(5):330-42.
22. Weckesser S, Engel K, Simon-Haarhaus B, Wittmer A, Pelz K, Schempp CM. Screening of plant extracts for antimicrobial activity against bacteria and yeasts with dermatological relevance. Phytomedicine 2007;14(7-8):508-16.
23. Hay IC, Jamieson M, Ormerod AD. Randomized trial of aromatherapy. Successful treatment for alopecia areata. Arch Dermatol 1998;134(11): 1349-52.
24. Thormann H, Paulsen E. Contact urticaria to common ivy (*Hedera helix* cv. 'Hester') with concomitant immediate sensitivity to the labiate family (Lamiaceae) in a Danish gardener. Contact Dermatitis 2008;59(3):179-80.

25. Martínez-González MC, Goday Buján JJ, Martínez Gómez W, Fonseca Capdevila E. Concomitant allergic contact dermatitis due to *Rosmarinus officinalis* (rosemary) and *Thymus vulgaris* (thyme). *Contact Dermatitis* 2007;56(1): 49-50.
26. Saraç ME. Doğanın Şifalı Eli. 34. Baskı. İstanbul: Doğan Kitap; 2009. p.25-179.
27. Langeveld-Wildschut EG, Riedl H, Thepen T, Bihari IC, Buijnzeel PL, Buijnzeel-Koomen CA. Modulation of the atopy patch test reaction by topical corticosteroids and tar. *J Allergy Clin Immunol* 2000;106(4):737-43.
28. Knight TE, Hausen BM. Melaleuca oil (tea tree oil) dermatitis. *J Am Acad Dermatol* 1994; 30(3):423-7.
29. Leow YH. Contact dermatitis due to topical traditional Chinese medication. *Clin Dermatol* 1997; 15(4):601-5.
30. Aljabre SH, Randhawa MA, Akhtar N, Alakloby OM, Alqurashi AM, Aldossary A. Antidermatophyte activity of ether extract of *Nigella sativa* and its active principle, thymoquinone. *J Ethnopharmacol* 2005;101(1-3):116-9.
31. Zedlitz S, Kaufmann R, Boehncke WH. Allergic contact dermatitis from black cumin (*Nigella sativa*) oil-containing ointment. *Contact Dermatitis* 2002;46(3):188.
32. Vender RB. Adverse reactions to herbal therapy in dermatology. *Skin Therapy Lett* 2003;8(3):5-8.
33. Athanasiadis GI, Pfab F, Klein A, Braun-Falco M, Ring J, Ollert M. Erythema multiforme due to contact with laurel oil. *Contact Dermatitis* 2007;57(2): 116-8.
34. Adışen E, Onder M. Allergic contact dermatitis from *Laurus nobilis* oil induced by massage. *Contact Dermatitis* 2007;56(6):360-1.
35. Chen HH, Sun CC, Tseng MP, Hsu CJ. A patch test study of 27 crude drugs commonly used in Chinese topical medicaments. *Contact Dermatitis* 2003;49(1):8-14.
36. Vaid M, Katiyar SK. Molecular mechanisms of inhibition of photocarcinogenesis by silymarin, a phytochemical from milk thistle (*Silybum marianum* L. Gaertn.) (Review). *Int J Oncol* 2010;36(5):1053-60.
37. Katiyar SK. Silymarin and skin cancer prevention: anti-inflammatory, antioxidant and immunomodulatory effects (Review). *Int J Oncol* 2005;26(1): 169-76.
38. Osterballe M, Mortz CG, Hansen TK, Andersen KE, Bindslev-Jensen C. The prevalence of food hypersensitivity in young adults. *Pediatr Allergy Immunol* 2009;20(7):686-92.
39. Skovgaard GR, Jensen AS, Sigler ML. Effect of a novel dietary supplement on skin aging in postmenopausal women. *Eur J Clin Nutr* 2006;60(10): 1201-6.
40. Mukhtar H, Agarwal R. Skin cancer chemoprevention. *J Invest Dermatol Symp Proc* 1996; 1(2):209-14.
41. Agarwal R, Mukhtar H. Cancer chemoprevention by polyphenols in green tea and artichoke. *Adv Exp Med Biol* 1996;401:35-50.
42. Senapati S, Banerjee S, Gangopadhyay DN. Evening primrose oil is effective in atopic dermatitis: a randomized placebo-controlled trial. *Indian J Dermatol Venereol Leprol* 2008;74(5):447-52.
43. Johnston GA, Bilbao RM, Graham-Brown RA. The use of dietary manipulation by parents of children with atopic dermatitis. *Br J Dermatol* 2004;150(6): 1186-9.
44. Gehring W, Bopp R, Rippeck F, Gloor M. Effect of topically applied evening primrose oil on epidermal barrier function in atopic dermatitis as a function of vehicle. *Arzneimittelforschung* 1999;49(7): 635-42.
45. Oppel T, Thomas P, Wollenberg A. Cross-sensitization between poppy seed and buckwheat in a food-allergic patient with poppy seed anaphylaxis. *Int Arch Allergy Immunol* 2006;140(2):170-3.
46. Gloor M, Kägi M, Wüthrich B. [Poppyseed anaphylaxis]. *Schweiz Med Wochenschr* 1995; 125(30):1434-7.
47. Haftek M, Mac-Mary S, Le Bitoux MA, Creidi P, Seitè S, Rougier A, et al. Clinical, biometric and structural evaluation of the long-term effects of a topical treatment with ascorbic acid and madecassoside in photoaged human skin. *Exp Dermatol* 2008;17(11):946-52.
48. Liu M, Dai Y, Li Y, Luo Y, Huang F, Gong Z, et al. Madecassoside isolated from *Centella asiatica* herbs facilitates burn wound healing in mice. *Planta Med* 2008;74(8):809-15.
49. Ballmer-Weber BK, Weber JM, Vieths S, Wüthrich B. Predictive value of the sulfidoleukotriene release assay in oral allergy syndrome to celery, hazelnut, and carrot. *J Invest Allergol Clin Immunol* 2008;18(2): 93-9.
50. Ballmer-Weber BK, Wüthrich B, Wangorsch A, Fötisch K, Altmann F, Vieths S. Carrot allergy: double-blinded, placebo-controlled food challenge and identification of allergens. *J Allergy Clin Immunol* 2001;108(2):301-7.
51. Murdoch SR, Dempster J. Allergic contact dermatitis from carrot. *Contact Dermatitis* 2000; 42(4):236.
52. Veien NK, Hattel T, Justesen O, Nørholm A. Causes of eczema in the food industry. *Derm Beruf Umwelt* 1983;31(3):84-6.
53. Mahler V, Erfurt-Berge C, Schiemann S, Michael S, Egloffstein A, Kuss O. Dirt-binding particles consisting of hydrogenated castor oil beads constitute a nonirritating alternative for abrasive cleaning of recalcitrant oily skin contamination in a three-step programme of occupational skin protection. *Br J Dermatol* 2010;162(4):812-8.
54. Taghipour K, Tatnall F, Orton D. Allergic axillary dermatitis due to hydrogenated castor oil in a deodorant. *Contact Dermatitis* 2008;58(3):168-9.
55. Kalavala M, Hughes TM, Stone NM. Allergic contact dermatitis to polyethylene glycol-7 hydrogenated castor oil. *Contact Dermatitis* 2007; 56(5):287-8.
56. Foster RH, Hardy G, Alany RG. Borage oil in the treatment of atopic dermatitis. *Nutrition* 2010; 26(7-8):708-18.
57. Anderson BE, Miller CJ, Adams DR. Stinging nettle dermatitis. *Am J Contact Dermat* 2003;14(1): 44-6.
58. Oliver F, Amon EU, Breathnach A, Francis DM, Sarathchandra P, Black AK, et al. Contact urticaria due to the common stinging nettle (*Urtica dioica*)-histological, ultrastructural and pharmacological studies. *Clin Exp Dermatol* 1991;16(1):1-7.
59. Polat M, Oztas P, Dikilitas MC, Alli N. Phytophotodermatitis due to *Ficus carica*. *Dermatol Online J* 2008;14(12):9.
60. Nguyen SH, Dang TP, Maibach HI. Comedogenicity in rabbit: some cosmetic ingredients/vehicles. *Cutan Ocul Toxicol* 2007;26(4): 287-92.
61. Reuter J, Huyke C, Scheuven H, Ploch M, Neumann K, Jakob T, et al. Skin tolerance of a new bath oil containing St. John's wort extract. *Skin Pharmacol Physiol* 2008;21(6):306-11.
62. Schempp CM, Kiss J, Kirkin V, Averbek M, Simon-Haarhaus B, Kremer B, et al. Hyperforin acts as an angiogenesis inhibitor. *Planta Med* 2005;71(11):999-1004.
63. Schempp CM, Windeck T, Hezel S, Simon JC. Topical treatment of atopic dermatitis with St. John's wort cream--a randomized, placebo controlled, double blind half-side comparison. *Phytomedicine* 2003;10(Suppl 4):31-7.
64. Neuman M. [Metabolic effects and drug interactions provoked by certain vegetables: grapefruit, St. John's wort and garlic]. *Presse Med* 2002; 31(30):1416-22.
65. van den Akker TW, Roesyanto-Mahadi ID, van Toorenbergen AW, van Joost T. Contact allergy to spices. *Contact Dermatitis* 1990;22(5): 267-72.
66. Lamminpää A, Estlander T, Jolanki R, Kanerva L. Occupational allergic contact dermatitis caused by decorative plants. *Contact Dermatitis* 1996; 34(5):330-5.
67. Altuner EM, Çeter T, İşlek C. [Investigation of antifungal activity of *Ononis spinosa* L. ash used for the therapy of skin infections as folk remedies]. *Bulletin of Microbiology* 2010;44(4): 633-9.
68. Davari P, Maibach HI. Contact urticaria to cosmetic and industrial dyes. *Clin Exp Dermatol* 2011;36(1):1-5.
69. Gunasti S, Aksungur VL. Severe inflammatory and keloidal, allergic reaction due to paraphenylenediamine in temporary tattoos. *Indian J Dermatol Venereol Leprol* 2010;76(2):165-7.
70. Jovanovic DL, Slavkovic-Jovanovic MR. Allergic contact dermatitis from temporary henna tattoo. *J Dermatol* 2009;36(1):63-5.
71. Sidwell RU, Francis ND, Basarab T, Morar N. Vesicular erythema multiforme-like reaction to para-phenylenediamine in a henna tattoo. *Pediatr Dermatol* 2008;25(2):201-4.
72. Durmazlar SP, Tatlican S, Eskioğlu F. Localized hypertrichosis due to temporary henna tattoos: report of three cases. *J Dermatolog Treat* 2009; 20(6):371-3.
73. del Boz J, Martín T, Samaniego E, Vera A, Morón D, Crespo V. Temporary localized hypertrichosis after henna pseudotattoo. *Pediatr Dermatol* 2008;25(2):274-5.
74. Verallo-Rowell VM, Dillague KM, Syah-Tjundawan BS. Novel antibacterial and emollient effects of coconut and virgin olive oils in adult atopic dermatitis. *Dermatitis* 2008;19(6):308-15.

75. Agero AL, Verallo-Rowell VM. A randomized double-blind controlled trial comparing extra virgin coconut oil with mineral oil as a moisturizer for mild to moderate xerosis. *Dermatitis* 2004;15(3):109-16.
76. Hay IC, Jamieson M, Ormerod AD. Randomized trial of aromatherapy. Successful treatment for alopecia areata. *Arch Dermatol* 1998;134(11):1349-52.
77. Góriz R, Delgado-Jiménez Y, Sánchez-Pérez J, García-Diez A. Photoallergic contact dermatitis from lavender oil in topical ketoprofen. *Contact Dermatitis* 2007;57(6):381-2.
78. Coulson IH, Khan AS. Facial 'pillow' dermatitis due to lavender oil allergy. *Contact Dermatitis* 1999;41(2):111.
79. Calabrese V, Randazzo SD, Catalano C, Rizza V. Biochemical studies on a novel antioxidant from lemon oil and its biotechnological application in cosmetic dermatology. *Drugs Exp Clin Res* 1999;25(5):219-25.
80. Meeran SM, Katiyar SK. Cell cycle control as a basis for cancer chemoprevention through dietary agents. *Front Biosci* 2008;13:2191-202.
81. Raap U, Schaefer T, Kapp A, Wedi B. Exotic food allergy: anaphylactic reaction to lychee. *J Investig Allergol Clin Immunol* 2007;17(3):199-201.
82. Fowler JF Jr, Woolery-Lloyd H, Waldorf H, Saini R. Innovations in natural ingredients and their use in skin care. *J Drugs Dermatol* 2010;9(6 Suppl):S72-81.
83. Zhu W, Gao J. The use of botanical extracts as topical skin-lightening agents for the improvement of skin pigmentation disorders. *J Investig Dermatol Symp Proc* 2008;13(1):20-4.
84. Halder RM, Richards GM. Topical agents used in the management of hyperpigmentation. *Skin Therapy Lett* 2004;9(6):1-3.
85. O'Connell RL, White IR, White JM, McFadden JP. Licorice extract in a cosmetic product causing contact allergy. *Contact Dermatitis* 2008;59(1):52.
86. Özen T, Gündüz K, Avsever H, Karaçaylı Ü. [Phytoterapy in denistry: review]. *Türkiye Klinikleri J Dental Sci* 2011;17(1):58-63.
87. Vermaat H, van Meurs T, Rustemeyer T, Bruynzeel DP, Kirtschig G. Vulval allergic contact dermatitis due to peppermint oil in herbal tea. *Contact Dermatitis* 2008;58(6):364-5.
88. Kalavala M, Hughes TM, Goodwin RG, Anstey AV, Stone NM. Allergic contact dermatitis to peppermint foot spray. *Contact Dermatitis* 2007;57(1):57-8.
89. Adhami VM, Khan N, Mukhtar H. Cancer chemoprevention by pomegranate: laboratory and clinical evidence. *Nutr Cancer* 2009;61(6):811-5.
90. Khan N, Afaq F, Mukhtar H. Cancer chemoprevention through dietary antioxidants: progress and promise. *Antioxid Redox Signal* 2008;10(3):475-510.
91. Baumann L, Woolery-Lloyd H, Friedman A. "Natural" ingredients in cosmetic dermatology. *J Drugs Dermatol* 2009;8(6 Suppl):s5-9.
92. Afaq F, Zaid MA, Khan N, Dreher M, Mukhtar H. Protective effect of pomegranate-derived products on UVB-mediated damage in human reconstituted skin. *Exp Dermatol* 2009;18(6):553-61.
93. Syed DN, Malik A, Hadi N, Sarfaraz S, Afaq F, Mukhtar H. Photochemopreventive effect of pomegranate fruit extract on UVA-mediated activation of cellular pathways in normal human epidermal keratinocytes. *Photochem Photobiol* 2006;82(2):398-405.
94. Malanin G, Kalimo K. Angioedema and urticaria caused by cottonseed protein in whole-grain bread. *J Allergy Clin Immunol* 1988;82(2):261-4.
95. Hajheydari Z, Jamshidi M, Akbari J, Mohammadpour R. Combination of topical garlic gel and betamethasone valerate cream in the treatment of localized alopecia areata: a double-blind randomized controlled study. *Indian J Dermatol Venereol Leprol* 2007;73(1):29-32.
96. Polat M, Oztas P, Yalcin B, Tamer E, Gur G, Alli N. Contact dermatitis due to *Allivum sativum* and *Ranunculus illyricus*: two cases. *Contact Dermatitis* 2007;57(4):279-80.
97. Hughes TM, Varma S, Stone NM. Occupational contact dermatitis from a garlic and herb mixture. *Contact Dermatitis* 2002;47(1):48.
98. Ekeowa-Anderson AL, Shergill B, Goldsmith P. Allergic contact cheilitis to garlic. *Contact Dermatitis* 2007;56(3):174-5.
99. Fowler JF Jr, Woolery-Lloyd H, Waldorf H, Saini R. Innovations in natural ingredients and their use in skin care. *J Drugs Dermatol* 2010;9(6 Suppl):S72-81.
100. Choonhakam C, Busaracome P, Sripanidkulchai B, Sarakam P. A prospective, randomized clinical trial comparing topical aloe vera with 0.1% triamcinolone acetonide in mild to moderate plaque psoriasis. *J Eur Acad Dermatol Venereol* 2010;24(2):168-72.
101. Davis SC, Perez R. Cosmeceuticals and natural products: wound healing. *Clin Dermatol* 2009;27(5):502-6.
102. Feily A, Namazi MR. Aloe vera in dermatology: a brief review. *G Ital Dermatol Venereol* 2009;144(1):85-91.
103. Rajar UD, Majeed R, Parveen N, Sheikh I, Sushel C. Efficacy of aloe vera gel in the treatment of vulval lichen planus. *J Coll Physicians Surg Pak* 2008;18(10):612-4.
104. Choonhakam C, Busaracome P, Sripanidkulchai B, Sarakam P. The efficacy of aloe vera gel in the treatment of oral lichen planus: a randomized controlled trial. *Br J Dermatol* 2008;158(3):573-7.
105. Ferreira M, Teixeira M, Silva E, Selores M. Allergic contact dermatitis to Aloe vera. *Contact Dermatitis* 2007;57(4):278-9.
106. Borlu M. [Contact dermatitis in children]. *Türkiye Klinikleri J Peditri Sci* 2005;1(4):68-73.
107. Dobrev H. Clinical and instrumental study of the efficacy of a new sebum control cream. *J Cosmet Dermatol* 2007;6(2):113-8.
108. Oiso N, Yamadori Y, Higashimori N, Kawara S, Kawada A. Allergic contact dermatitis caused by sesame oil in a topical Chinese medicine, shi-un-ko. *Contact Dermatitis* 2008;58(2):109.
109. Skovgaard GR, Jensen AS, Sigler ML. Effect of a novel dietary supplement on skin aging in postmenopausal women. *Eur J Clin Nutr* 2006;60(10):1201-6.
110. Sharma SD, Meeran SM, Katiyar SK. Dietary grape seed proanthocyanidins inhibit UVB-induced oxidative stress and activation of mitogen-activated protein kinases and nuclear factor-kappaB signaling in vivo SKH-1 hairless mice. *Mol Cancer Ther* 2007;6(3):995-1005.
111. Katiyar SK, Vaid M, van Steeg H, Meeran SM. Green tea polyphenols prevent UV-induced immunosuppression by rapid repair of DNA damage and enhancement of nucleotide excision repair genes. *Cancer Prev Res (Phila)* 2010;3(2):179-89.
112. Mnich CD, Hoek KS, Virkki LV, Farkas A, Dudli C, Laine E, et al. Green tea extract reduces induction of p53 and apoptosis in UVB-irradiated human skin independent of transcriptional controls. *Exp Dermatol* 2009;18(1):69-77.
113. Uter W, Geier J, Schnuch A, Frosch PJ. Patch test results with patients' own perfumes, deodorants and shaving lotions: results of the IVDK 1998-2002. *J Eur Acad Dermatol Venereol* 2007;21(3):374-9.
114. Cerio R, Dohil M, Jeanine D, Magina S, Mahé E, Stratigos AJ. Mechanism of action and clinical benefits of colloidal oatmeal for dermatologic practice. *J Drugs Dermatol* 2010;9(9):1116-20.
115. Tsukahara K, Nakagawa H, Moriwaki S, Takema Y, Fujimura T, Imokawa G. Inhibition of ultraviolet-B-induced wrinkle formation by an elastase-inhibiting herbal extract: implication for the mechanism underlying elastase-associated wrinkles. *Int J Dermatol* 2006;45(4):460-8.
116. Watanabe C, Kawada A. Exfoliative dermatitis from Chinese herbs (decoction)--an example of purely epidermal contact-type hypersensitivity to ingested medicines. *J Dermatol* 1977;4(3):109-14.
117. Kobayashi H, Mizuno N, Teramae H, Kutsuna H, Ueoku S, Onoyama J, et al. Diet and Japanese herbal medicine for recalcitrant atopic dermatitis: efficacy and safety. *Drugs Exp Clin Res* 2004;30(5-6):197-202.
118. Kobayashi H, Mizuno N, Teramae H, Kutsuna H, Ueoku S, Onoyama J, et al. The effects of Hochu-ekki-to in patients with atopic dermatitis resistant to conventional treatment. *Int J Tissue React* 2004;26(3-4):113-7.
119. Kanerva L, Estlander T, Jolanki R. Occupational allergic contact dermatitis from spices. *Contact Dermatitis* 1996;35(3):157-62.
120. Dujic J, Kippenberger S, Ramirez-Bosca A, Diaz-Alperi J, Bereiter-Hahn J, Kaufmann R, et al. Curcumin in combination with visible light inhibits tumor growth in a xenograft tumor model. *Int J Cancer* 2009;124(6):1422-8.
121. Dujic J, Kippenberger S, Hoffmann S, Ramirez-Bosca A, Miquel J, Diaz-Alperi J, et al. Low concentrations of curcumin induce growth arrest and apoptosis in skin keratinocytes only in combination with UVA or visible light. *J Invest Dermatol* 2007;127(8):1992-2000.
122. Liddle M, Hull C, Liu C, Powell D. Contact urticaria from curcumin. *Dermatitis* 2006;17(4):196-7.